

Virksomhedscensur farligere end selvcensur

Brink, Dennis Meyhoff

Published in:
Berlingske Tidende

Publication date:
2010

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Brink, D. M. (2010). Virksomhedscensur farligere end selvcensur. *Berlingske Tidende*, Kultur & Debat 17-17.

KRONIKKEN

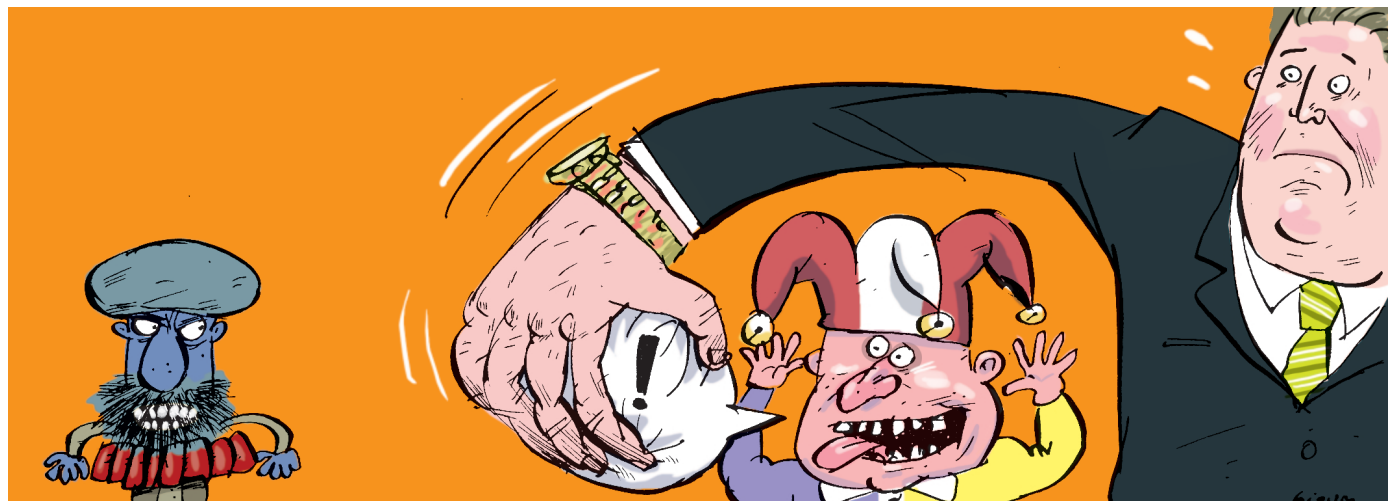
AF DENNIS MEYHOFF BRINK, ph.d.-stipendiat, Københavns Universitet

Virksomhedscensur farligere end selvcensur

Når TV-stationer som SBS og auktionshuse som lauritz.com ikke tør vise provokerende materiale, så er der ikke tale om selvcensur, men om virksomhedscensur. Og det er langt farligere end selvcensur.

TEGNING: CLAUDS BIGUM

Når TV-stationen SBS ikke tør sende satireserien *Cellen*, som handler om en gruppe uduelige terrorister, så kalder vi det ifølge den aktuelle sprogbrug for selvcensur. Når komikeren Frank Hvam indrømmer, at han ikke tør gøre grin med islam, så kalder vi også dette for selvcensur. Det er blevet almindelig sprogbrug, selvom der tydeligvis er tale om to vidt forskellige typer censur. I det ene tilfælde er det tv-stationen, der – imod komikernes vilje – ikke tør sende deres satireprogram. I det andet tilfælde er det komikeren selv, der ikke tør ytre sin satire.

Det ene kan vi passende kalde virksomhedscensur, da det jo er virksomheden, der udøver censuren over komikerne. Det andet kan vi fortsat kalde selvcensur, da det her er komikerens selv, der udøver censuren over sig selv. Virksomhedscensur er, når en tv-station, et filmselskab, et museum, et forlag, en avis eller en anden offentlig eller privat virksomhed forhindrer ytringer fra komikere, kunstnere, forfattere, journalister eller andre i at nå ud til offentligheden. Selvcensur er derimod, når en komiker, en kunstner, en forfatter, en journalist eller en anden, der på den ene eller anden måde ytrer sig offentligt, selv er den, der holder sine ytringer tilbage og forhindrer dem i at nå ud til offentligheden.

Forskellene mellem selvcensur og virksomhedscensur bliver konsekvent overset i den aktuelle debat, der skødesløst kaster vidt forskellige ting ind under hatten 'selvcensur'. Men det er på høje tid, at vi indfører begrebet virksomhedscensur og dermed distinktionen mellem virksomhedscensur og selvcensur.

For vi har brug for denne distinktion af mindst tre årsager: For det første fordi den sproglige sammenblanding af de to typer censur skaber mere forvirring end klarsyn. For det andet fordi den slører de forskellige årsager til selvcensur og virksomhedscensur. Og for det tredje fordi den skjuler de forskellige konsekvenser, de to typer censur har.

Lad os tage den rent sproglige forvirring først: Når både virksomhedscensur og selvcensur kaldes for selvcensur, så gør sprogbrugen ikke klart, hvem der egentlig udøver censuren. Hvornår er det komikeren, der censurerer sig selv, og hvornår er det TV-stationen, der censurerer komikeren? Hvornår er det forfatteren, og hvornår er det forlaget? Disse sammenblandinger kan naturligvis ofte afhjælpes gennem forklaringer. Værre er det, at den manglende distinktion mellem selvcensur og virksomhedscensur skjuler de vidt forskellige årsager til – og konsekvenser af – selvcensur og virksomhedscensur.

Lad os se på årsagerne først: Når SBS ikke tør vise deres satire over terrorister; når lauritz.com ikke tør sætte tegninger af Kurt Westergaard på auktion; når Yale University Press ikke tør publicere Muhammed-tegningerne i en bog om netop Muhammed-tegningerne; eller når Comedy Central ikke tør vise Muhammed i tegnefilmserien *South Park*, så har alt dette først og fremmest kommercielle årsager. Virksomheder, der vil overleve, skal først og fremmest tænke på deres konkurrencedygtighed, og det indebærer, at de skal tage hensyn til, om de også i fremtiden vil kunne tiltrække nødvendige kunder, indbringende annoncører, støttende samarbejdspartnere, dygtige medarbejdere osv. Virksomhedscensur

» For et liberalt demokrati ville den største fare bestå i, at staten fik lov til at genindføre statscensur. Den mindste fare består derimod i, at enkeltpersoner udøver selvcensur. Midt imellem disse yderpositioner ligger virksomhedscensuren. Den er mindre farlig end den usandsynlige statscensur, men mere farlig end den overdramatiserede selvcensur og derfor den type censur, som en aktuel indsats over for censur bør fokusere på.

udspringer af denne kommercielle sammenhæng og skal sørge for, at virksomhedens overlevelse ikke bringes unødigt i fare.

Årsagerne til selvcensur er af en grundlæggende anden karakter. Selvcensuren udspringer ikke af kommercielle årsager, men derimod af eksistentielle. Når Frank Hvam ikke tør gøre grin med islam; når instruktørerne bag animationsfilmen *Rejsen til Saturn* skånedes filmens muslimske hovedperson for religiøs satire; når den britiske kunstner Grayson Perry erkender, at han censurerer sig selv på grund af frygt; og når kunstneren bag tegneserien *Jesus and Mo* ikke tør stå frem ved navn, så skyldes alt dette eksistentielle årsager. Når komikere, kunstnere osv. udøver selvcensur, tager de ikke hensyn til deres konkurrencedygtighed, men til deres egen og deres nærmestes tryk. Vil de have et liv uden unødigt frygt, så skal de tage hensyn til, om de selv og deres nærmeste også i fremtiden kan føle sig trygge og sikre.

Det er med andre ord den eksistentielle livskvalitet, der er den primære motor for selvcensuren, mens det er den kommercielle konkurrencedygtighed, der er den primære motor for virksomhedscensuren. Selvcensur udspringer af behovet for tryk. Virksomhedscensur udspringer af behovet for en blå bundlinje. Men denne forskel forsvinder, når vi blander tingene sammen og rask væk kalder det hele for selvcensur.

Naturligvis kan virksomhedscensuren i nogle tilfælde skyldes lederes og ansattes eksistentielle behov for tryk, men det er stort set aldrig det, virksomhederne begrundes deres censur med. Deres primære bekymring er virksomhedens konkurrencedygtighed, for det er den, der er i reel fare. I langt de fleste tilfælde er det jo de komikere eller kunstnere, der gerne vil ytre sig, som løber den egentlige risiko.

Lad os nu se på konsekvenserne af selvcensur og virksomhedscensur: Hvis en enkelt komiker, kunstner osv. udøver selvcensur, så er konsekvenserne forholdsvis små. Hvis en tv-station, et auktionshus osv. udøver virksomhedscensur, så er konsekvenserne væsentligt større. For det første indebærer selvcensur kun, at en enkelt persons produktion bliver underkastet censur. Derimod indebærer virksomhedscensur, at mange persons produktion bliver underkastet censur, da lignende og fremtidige komikere, kunstnere osv. må forventes at skulle underkastes samme censur, som et aktuelt tilfælde underkastes. For det andet kan en enkeltpersons selvcensur ikke virkelig bogføres

som en væsentlig sejr for dem, der forsøger at true sig til mere censur. Derimod kan en tv-stations, et auktionshus' eller et forlags virksomhedscensur med rette bogføres som en væsentlig sejr – nogle gange på grund af virksomhedens renommé, andre gange på grund af de konsekvenser, en sådan sejr får for andre.

Det er klart, at det også er problematisk, hvis mange enkeltpersoner udøver selvcensur, men der skal eksempelvis hundredvis af forfattere til at måle sig med et større dansk forlag. Dertil kommer, at succesfuld intimidering af centrale informationskanaler såsom TV-stationer, filmselskaber, museer og forlag altid vil have en større værdi for trusselsmagerne, end spredt intimidering af centrale komikere og kunstnere. Derfor er virksomhedscensur langt farligere og langt mere risikofyldt at tillade i et liberalt demokrati end den enkelte komikers eller kunstners selvcensur.

Jo mere samfundsmagt en aktør har, desto større er den risiko, samfundet løber, hvis denne aktør får lov til at udøve censur. For et liberalt demokrati ville den største fare bestå i, at staten fik lov til at genindføre statscensur. Den mindste fare består derimod i, at enkeltpersoner udøver selvcensur. Midt imellem disse yderpositioner ligger virksomhedscensuren. Den er mindre farlig end den usandsynlige statscensur, men mere farlig end den overdramatiserede selvcensur og derfor den type censur, som en aktuel indsats over for censur bør fokusere på.

Selvcensur er nok værd at holde øje med, men virksomhedscensur er vigtigere at afhjælpe, fordi virksomhederne har mere magt i samfundet end enkeltindividerne, og virksomhedscensuren følgelig er mere magtfuld end selvcensuren. Virksomhedscensur afhjælpes ikke ved at blande begreberne sammen og kalde det hele for selvcensur. Det skjuler virksomhedscensuren og forvirrer.

Virksomhedscensur afhjælpes ved på én gang at presse og beskytte de virksomheder, der nu – såvel som i fremtiden – vil fristes til at udøve virksomhedscensur, fordi de først og fremmest tænker på deres kommercielle konkurrencedygtighed, sådan som virksomheder under normale omstændigheder skal gøre. Derfor er det afgørende, at samfundet ikke blindt køber virksomhedernes kommercielle begrundelser for censur, men vurderer den reelle risiko og tilbyder virksomhederne massiv politibeskyttelse om nødvendigt.